

Werkvormen, lesonderdelen en overwegingen schaakonderwijs

Auteur: Karel van Delft (karel@kvdc.nl) – versie dd 13 december 2011

Deze inleidende tekst en de alfabetisch gerangschikte reeks ideeën en werkvormen dienen ter inspiratie voor schaaklessen. Niet iedere werkvorm is voor ieder niveau of iedere leeftijd geschikt. Het is aan de leraar om te beoordelen wat hij nuttig acht. Deze tekst is allerminst uitputtend, het is meer een aanzet ter oriëntatie.

De tekst kan vrij verspreid worden. Een verwijzing naar www.schaaktalent.nl wordt op prijs gesteld.

Het is belangrijk dat het niveau van lessen aansluit op het niveau van leerlingen. De leraar moet niet teveel lesstof uitstorten over leerlingen. Via oefeningen moeten leerlingen tijd genoeg krijgen om kennis ook eigen te maken.

Waar een groep of schoolklas bestaat uit kinderen van uiteenlopend niveau is het aan te raden zoveel mogelijk subgroepjes van gelijk niveau te maken. Een mogelijkheid is ook om uitleg te geven en vragen te stellen op divers niveau ('gelaagd lesgeven').

'Ontdekkend leren' is een lesvorm waarin een leraar via vragen zijn leerlingen kenmerken en mogelijkheden van stellingen leert ontdekken.

Kinderen spelen graag. De leraar kan hen beter via spelletjes principes laten ontdekken dan kennis voorkauwen.

Om kinderen te motiveren zijn succeservaringen belangrijk. Jonge kinderen kunnen daarom bijvoorbeeld beginnen met eenvoudige spelletjes waarmee ze de loop van de stukken leren kennen en gelijk al een 'wedstrijd' spelen. Een voorbeeld is een looper tegen drie pionnen, waarvan er één de overkant moet halen. Zie hiervoor bijv. de spelletjeskaart Chess Karate Kid (databank schaaktraining www.schaaktalent.nl). Ook de cdrom 'Schaak Mat' is erg geschikt.

Deze benadering is gebaseerd op mijn gedachten over schaakles als een 'speeltuin voor de geest' vol ontdekkingen en plezier. Hierbij speelt het gefascineerde kind een actieve rol in zijn eigen ontwikkeling.

'Schaken als speeltuin' werkt stimulerend als eerste fase voor beoogde toptalenten en het maakt schaken leuk voor kinderen voor wie schaken niet hun eerste prioriteit in het leven is. Plezier en presteren kunnen hand in hand gaan.

Schaakles kan meer betekenen dan beter leren schaken. Schaakles kan een vehikel zijn voor de ontwikkeling van diverse sociale, emotionele, cognitieve en metacognitieve kwaliteiten en vaardigheden. Daarbij spelen variatie van de lessen, zelf ontdekken, plezier, motivatie van de leerlingen en empathie van de trainer een belangrijke rol.

Als schaken eentonig is, houden kinderen het snel voor gezien. Variatie en plezier zijn daarom belangrijk.

Aanvullingen en commentaar op deze lijst zijn van harte welkom.

Basisstramien per les

- Rondvraag: ervaringen, ideeën en vragen van de leerlingen.
- Tactische opgaven of via spelletjeskaarten Chess Karate Kid een thema ontdekken (ontdekkend leren, leren door doen).
- Partijbespreking in quizvorm (eigen partijen kinderen, voorbeeldpartijen).
- Competitie.

Elke vierde week heel ander programma.

Tevens af en toe spontaan programma aanpassen ('go with the flow').

Overwegingen voor de leraar

- Lesplan maken: doelstellingen, programma met werkvormen plannen.
- Uitgangspunten: empathie leraar, fascinatie leerlingen. Zoveel mogelijk in spelvorm. Kinderen houden van spelen.
- Diverse spelvormen laten zich combineren.
- Quizformulier: voor alles punten scoren (uitgangspunt: beter worden dan jezelf).
- Ga uit van de samenstelling van de groep omtrent juist meer of weinig lesonderdelen.
- Instructie of ontdekkend leren? Socratische methode: via waarom-vragen.
- Voorkauwen of coachen?
- Alle kinderen aandacht geven.
- Wat staat voorop: automatiseren vaardigheden of kweken fascinatie.
- Wissel leerdingen en doedingen af.
- Heterogene groep: gelaagd lesgeven, op diverse niveaus tegelijk uitleggen. Opdelen in subgroepjes van gelijk niveau.
- Per training verslagje maken (ook ter inzage leerlingen).

- Leerlingen betrekken bij opzet: co-author own upbringing.
- Zelfkennis is basis zelfmanagement.
- Concepten en principes duidelijk maken via vergelijkingen met het eigen leven.
- Woordkeus en vergelijkingen moeten aansluiten op het niveau en de ervaringswereld van de kinderen.
- Kinderen hebben diverse leerstijlen, daarom via meerdere kanalen communiceren en afwisselende werkvormen hanteren.
- Incubatietijd: het duurt soms enige tijd voordat kinderen gaan toepassen wat ze hebben geleerd.
- Intervisie met andere schaakleraren: elkaar feedback geven over manier van lesgeven en elkaar aan ideeën helpen.
- Aan leerlingen vragen wat ze van de lessen en de manier van lesgeven vinden. Nuttige suggesties overnemen.

Orde

Orde in de les is belangrijk. Daardoor kunnen kinderen zich beter concentreren. Af en toe mag het best heel gezellig zijn, maar het schiet niet op als het doorschiet in chaos en al te veel herrie. Orde kun je bereiken door: structuur in het lesaanbod, rust, regels, overzichtelijke indeling lokaal, rust uitstralen als docent (stem), variatie lessen, voldoende doe-dingen, focus via werken met puntenformulier (quiz), kleine overleggroepjes, interessant lesaanbod dat aansluit op niveau, vinger opsteken voor je een vraag stelt, ongewenst gedrag benoemen, bepaalde kinderen uit elkaar halen, sommige kinderen apart plekje geven, sancties, belonen en negeren. Soms kun je een creatieve oplossing bedenken, dan is sprake van 'Tom Poes verzin een list'. Je kunt er ook een spelletje van maken met de klas en op het schoolbord schrijven 'hoe ziet een goede schaakles er uit'. Je maakt de kinderen dan 'medeplichtig' aan het vinden van antwoorden op de vraag hoe de lessen leuker, leerzamer en rustiger kunnen worden.

Informatie over schaakdidactiek

- Boek 'Schaaktalent ontwikkelen' (preview via www.schaaktalent.nl).
- Columns Karel van Delft op site Max Euwe Centrum (zie www.maxeuwe.nl/columns/index.html).
- Inleidingen van de Stappenmethode.
- Boek The Chess Instructor 2009.
- Trainersinformatie FIDE site (www.fide.com).
- Artikel Principes van Dvoretzky (zie site www.schaaktalent.nl databank schaaktraining)
- 'De schaakkaravaan, schoolschaakproject van het Max Euwe Centrum 2009-2011'. Uitgave MEC, samenstelling Eddy Sibbing.
- Speel-Z project schaakbond KNSB, zie www.schaakbond.nl.

Zelfstudie

Een deel van de lessen aan zelfstudie besteden, bijv. site www.ideachess.com ontdekken op laptop of samen stellingen oplossen. De docent kan dan rondlopen en individueel vragen beantwoorden of leerlingen suggesties doen.

Bij beoordelingen voor rapport/portfolio

Vraag de kinderen wat ze wel en niet leuk vinden in lessen, wat ze geleerd hebben, hoe ze de leraar vinden en of ze verbeter suggesties voor de lessen hebben. Door 1 minuut interviewtjes via een vragenlijstje kan een leraar snel veel informatie verzamelen. Zijn conclusies kan hij met de leerlingen bespreken.

Onderswijsdoelen

Via de diverse werkvormen is ook aandacht voor diverse aspecten van de persoonlijke ontwikkeling:

- cognitief (bijv. redeneren, creatief denken)
- meta-cognitief (denken over hoe je denkt)
- sociaal (bijv. leren samenwerken)
- emotioneel (bijv. omgaan met verlies, motivatie, concentratie)

Soms zijn verschillende aspecten tegelijk aan de orde. Een beslissing nemen heeft bijvoorbeeld zowel cognitieve (vergelijken) als emotionele (durven beslissen) aspecten.

Op al die gebieden kunnen kinderen zich ontwikkelen, maar het is afhankelijk van de manier van lesgeven of dat ook gebeurt.

Voor informatie over mogelijke leereffecten van schaaklessen zie www.maxeuwe.nl/columns/leonardoscholen.html

Ouders

Ouders kunnen hun kinderen stimuleren op schaakgebied. Een leraar kan ouders informeren via: schoolschaaksite, schaakkrant, tipsbulletin, persoonlijke gesprekken, mogelijkheid bieden te mailen of bellen, zelf ouders benaderen, vragen teamleider te zijn bij toernooien, inschakelen bij schoolcompetitie, ouderavond, stimuleren samen de Stappenmethode of sites als Ideachess of de site van Jeroen Vuurboom te bekijken. Zie de jeugdlinks op www.schaaktalent.nl.

Andere schaakspelen

- Doorgeefschaak
- Weggeefschaak
- Schaken met drie personen op één bord
- Raindrop chess
- Schietschaak
- Atoomschaak
- Cylinderschaak
- Dobbelschaak
- Twee tegen één (twee zwakkere leerlingen tegen een sterkere leerling)

Analysevragenlijst

- Schaaktechnische en psychologische vragen plus overzicht tactiek, alsook elementen Steinitz. Zie boek 'Schaaktalent ontwikkelen' of gratis boekje 'Creatief Toernooi' in databank www.schaaktalent.nl
- Ingekorte versie maken

Becommentarieerde partij bestuderen

- Discussie: wat is dat en hoe doe je dat?
- Doorspelen en commentaar begrijpen
- Weer doorspelen en aantekeningen maken en/of stellingen met oordeel in woorden noteren voor eigen database
- Zie tips boek 'Schaaktalent ontwikkelen'

Begrippenlijst

- Zie overzicht achterin boek 'Schaaktalent ontwikkelen'
- Aantal quizpunten verdienen met vragen als 'wat is'. Antwoord eerst opschrijven

Boeken

- Wat je leuk vindt, is goed
- Wat biedt de bibliotheek
- 'Oom Jan leert zijn neefje schaken' (gratis download)
- Jesper Hall 'Chess Training for Budding Champions'
- Wat adviseren andere schakers?

Bijzondere stellingen

- Zie verzameling databank site Schaaktalent
- Zelf verzameling aanleggen (is manier om te leren van eigen ervaringen en studie)
- Stellingen Réti, Saavedra

Blogs, sites

- Ieder kind komt met een site die hij op internet gevonden heeft, demonstreert en vertelt daar iets over
- Linkoverzicht in klas ophangen

CD-roms / DVD's

- SchaakMat
- Zelf te maken zelfstudie cd-rom met pgn-bestanden, filmpjes enz.

Columns

- Via Google vinden
- Hans Ree, NRC
- Tim Krabbé, AD

Competitie

- Competitie onderling schaken bijv. 10 min pppp met klok
- Ranglijst en indeling bijhouden via gratis programma Sevilla

Computer

- Discussie: Wat kan je er allemaal mee op schaakgebied?
- Samen tegen computer schaken

Correspondentieschaak

- Walkie-talkie schaken (groepjes in verschillende lokalen tegen elkaar)
- Met duo's email schaken vanuit verschillende lokalen

Dagboek

- Hoe en waarom (zie boek 'Schaaktalent ontwikkelen')

Databank eigen partijen

- Hoe en waarom

Eindspelen

- Begin met toreneindspelen, bijv. uit boeken van Silman of Karl-Otto Jung
- Nalimov eindspel database (zie internet)

Engelse schaakwoordenlijst

- Schrijf belangrijkste schaakwoorden en begrippen op in Nederlands
- Vertaal die in Engels (eerst leerlingen, dan docent)
- Bespreek een keer de Stappenmethode aan de hand van de Engelse versie

Foto's

- Leerlingen maken van iedere leerling een schaakfoto op A-vierformaat. Dat kan bijv. met een bepaalde stelling zijn en/of iets artistieks. Alle foto's aan de muur hangen en/of op een site.

Fritz

- Programma uitleggen
- Partij tegen Fritz spelen in aangepast niveau stand. Klas, individueel of duo
- Partij met Fritz analyseren (eventueel in duo's)
- Met klas via digitaal bord tegen Fritz spelen
- Aanschaf stimuleren om thuis te doen (Rode loper: Stap 123 + Fritz9 12,50 euro)

Google

- Trefwoorden schaken, chess, schaakbegrippen

Hardloopschaken

- Kinderen spelen een partij, als ze een zet gedaan hebben (en genoteerd) lopen ze de school om. Als ze terug zijn moet de tegenstander zetten. Hoe harder je loopt, des te minder tijd heeft de tegenstander, maar als je moe bent kun je minder goed nadenken

Herhalen

- Is de moeder van het leren
- Wissel makkelijke en moeilijke dingen af

Huiswerk

- Tips wat leerlingen zelf kunnen doen, dingen die leuk zijn
- Spelelement, ontdekken, aansluiten op kennisniveau

Internet spelletjes

- Battle chess
- Troyis

Meerkamp

- Aantal onderdelen als snelschaak, partijquiz, vragenlijst enz.
- Met punten, ieder onderdeel aantal minuten (5 – 20)
- Eventueel meerdere docenten (of oudere leerlingen, ouders) die elk deel begeleiden
- Zie beschrijving in boek 'Schaaktalent ontwikkelen'

Mentale training

- Doseer hoeveelheid en sluit aan op eigen ervaringen van leerlingen
- Vragenspelletje 'hoe verknal je...' (bijv. concentratie). Antwoorden in rood opschrijven en via omkeerregel in groen adviezen opschrijven
- Vragenformulier 'Hoe benader je een stelling'. Schrijf bij een stelling de vragen op die je jezelf stelt, vervolgens met klas bespreken
- Vraag 'waarom staan dammers af en toe aan de andere kant van het bord?'
- Zie psychologische vragen en antwoorden boek 'Schaaktalent ontwikkelen'
- Boek 'The Tao of chess' met stellingen en spreuken
- Boek 'The wisest things ever said about chess'
- Discussie winnen verliezen, bijv. n.a.v. YouTube video 'Lucas zet mat' hoe ga je daar mee om?
- Prestatie of resultaat. Wat zijn dat? Wat is belangrijk en waarom?
- Gesprek doorzettingsvermogen en beperkingen (inleiding video gehandicapte Chinese balletdansers)
- Oefening en discussie. 'Hoeveel zie je in 1 seconde?'. Ga staan, ogen dicht, draai je om, ogen 1 seconde open, ogen dicht, draai terug, ogen open, vertel wat je allemaal gezien hebt. Docent vraagt door (bijv. welke kleur had voorwerp). Hoe komt het dat je zoveel in 1 seconde ziet. Wat betekent dat voor schaakstellingen beoordelen?
- Zie ook trefwoord: schaakdenken

Middenspel

- Thematische stellingenparcours, punten
- Boek 'Oordeel en plan' van Euwe

Mythen en legenden

- Het verhaal van de graankorrel

Noteren

- Notatievel vergroot op A-vier formaat voor beginners
- Elkaar helpen zet te benoemen
- Quizvorm: docent bespreekt partij en toont zetten, leerlingen schrijven zet op en daarna schrijft docent de zet op een bord. Elke goed genoteerde zet is een punt waard

Openingsvallen

- Site Bill Wall, zie internet
- Roisman boekje 400 kurzpartieen
- Weinstein 'Kombinaties en valstrikken in de opening'

Openingsrepertoire opbouwen

- Keuze openingen
- Mee spelen (snelschaak, rapid, internet) en analyseren
- Openingsvallen

Opstelwedstrijd

- Alle kinderen schrijven een verhaaltje over schaken. Invalshoeken: mijn leukste ervaring, hoe moeilijk is schaken, hoe zou ik lesgeven, mijn spannendste partij, wat is het gevaarlijkste stuk, wat heb ik geleerd in de schaaklessen enz.
- Via brainstorm onderwerpen bedenken en die op bord schrijven. Kinderen kiezen een onderwerp en schrijven een verhaal (bijvoorbeeld 100 woorden)
- Iedereen leest zijn verhaaltje voor, leraar vult het aan met anekdotes
- Een paar kinderen maken een video-opnames en maken een film. Die wordt later vertoond

Partijen analyseren

- Op quizformulier punten noteren, klassement in de klas ophangen
- Eigen partijen leerlingen, door docent verwerken tot quiz
- Eigen partijen leerlingen, door leerlingen verwerken tot quiz (checken met Fritz)
- Thematische voorbeeldpartijen, bijv. uit 'Meester tegen amateur' (thema's benoemen: zevende rij, minoriteitsaanval, e.d) , of uit 'Kasparov teaches chess'
- Thematische voorbeeldpartijen beginners van Lucas Smid (zie databank site Schaaktalent)
- Demobord en kinderen eigen bord, of via Fritz en digitaal bord
- Ieder kind een keer een eigen partij laten demonstreren (eventueel duo's)
- Analyse vragenlijst. Eventueel selectie van vragen
- Befaamde partijen in quizvorm (Morphy – Graaf Isouard, Anderssen – Kiezeritky, Lasker dubbel loperoffer, Lasker – Loman)
- Geanalyseerde partij nogmaals behandelen. Elk kind een zet, wie de zet niet weet is af
- Boekje Gillam in quizvorm doornemen
- Partijen schoolkampioenschap of competitie op video opnemen, in klas vertonen, daarna analyseren

Pepernotenschaak

- Paardsprong oefenen. Aantal pepernoten op bord leggen. Slaan is opeten
- Bij gewone partij op vierde en vijfde rij pepernoten leggen, wie op het veld komt krijgt de pepernoot

Praatpartij

- Doe om beurten een zet en noem een goede reden voor je eigen zet
- Doe om beurten een zet en noem een goede reden voor de zet van je tegenstander

Probleemschaak

- Definitie: geforceerde combinatie die eindigt met mat
- Mat-in-1 enz. stellingen
- Aansprekende problemen

Publicaties zelf maken

- Schaakkrant maken met klas (zie voorbeelden op site Schaaktalent)
- Schaakposter (met thema humor of vuistregels of citaten, of foto's maken met laptop)
- Schaakkalender
- Artikelen op schoolsite
- A-vier bulletin met schaaktips (schaaktechnisch, zelfstudie, links)
- Schaakblog met tekst, foto's, film, partijen
- Muvees over schaken
- Notatieboekje maken met eigen tekeningen, partijstellingen en foto's

Rondvraag

- Vragen en vertellen: wie heeft iets meegemaakt op schakgebied
- Via digitaal bord actualiteit op internet bekijken

Samenvatten

- Vraag aan eind les: wat hebben we geleerd?

Schaakdenken

- Patroonherkennen, vuistregels, kandidaatzetten, rekenen
- Vuistregel SSAP (schaak, slaan, aanvallende zet, plan) om plan te bedenken
- Vuistregel MSSDAP (mat-schaak-slaan-doelwit-aanvallende zet- plan) om plan te bedenken
- Vuistregel STUUDT (slaan, tussenplaatsen, uitwijken, dekken, tegenaanval) als stuk staat aangevallen
- Stoel boven hoofd, je wordt moe. Na tijd weer optillen. Hersens werken net als spieren
- Ogen dicht, omdraaien, wat zie je in 1 seconde: patroon herkennen
- Patroon herkennen: gooi een stelling om en punten voor wie meeste stukken en pionnen weer op goede plaats zet. Toelichting: patroon herkennen.
- Legende van de graankorrels, rekenen alleen is niet genoeg

Schaakfestival

- Of 'schaakkermis', als de naam maar aanspreekt
- Aantal geprogrammeerde en spontane activiteiten als op een aantal borden een massakamp 13-min (kinderen) versus 13-plus (ouders, oma's enz.), simultaan (met commentaar), filmpjes, schaken tegen de beer, kleurplaten, spelletjes Chess Karate Kid, uitleg over cd-rom's Stappenmethode en Fritz, prijsvraag, schaakfilmpjes, cursus leren schaken in een half uur, dubbelschaak, openingendokter, enz.
- Inhoud programma met kinderen bedenken en kinderen rol in draaiboek geven

Schaakhistorie

- Site Asaf Feller
- Site Hovestadt Carolus Chess

Schaakpuzzel

- Maak uit eigen partijen stellingen waarin de volgende zet een pion of stuk te winnen is
- Print stelling en plak deze op een karton
- Knip de stelling in vier delen en de puzzel is klaar

Schaaksites

- Schaaktalent, overzicht jeugdlinks
- Kidchess
- Jeroen Vuurboom
- Ideachess
- Schaakbond, jeuginformatie
- Plaatselijke schaakclubs
- Carolus chess
- Overzichten schaaksites op www.schaaktalent.nl

Schaakstripverhalen

- Zelf maken
- Opzoeken via Google

Schaakquiz

- Ieder kind levert een stelling of kennisvraag voor de quiz in, de leraar voegt ze samen en maakt er een papieren versie van of presenteert ze via een Powerpoint presentatie
- Tip: type 'schaken' of 'chess' in op Google en kijk wat je tegenkomt, daar kun je vragen van maken
- Zie databank schaaktraining op www.schaaktalent.nl voor een diagrammengenerator waarmee je eenvoudig stellingen kunt maken (ook zonder koning)
- Quizvragen individueel, in duo's of groepjes beantwoorden
- Eventueel verschillend aantal punten aan diverse vragen toekennen
- In databank van site www.schaaktalent.nl staat een antwoordformulier

Schoolschaakclub

- Onderlinge competitie
- Bijv. eerst half uur les, dan half uur competitie. Zijn er geen lesgevers, dan is het ook mogelijk na schooltijd een half uur competitie te spelen. Er is zijn dan alleen een lokaal, schaaksets en een toezichthoudende ouder nodig. Het is wel zo leuk om de uitslagen in een klassement bij te houden
- Wedstrijden tegen andere scholen (in teams, massakamp, scholencompetitie)
- Gastles van andere trainers of clubspelers
- Bezoek van schoolclubs aan elkaar: wedstrijd en gastles van elkaars trainer

Simultaan

- Leraar tegen trio's partijen. Partijen noteren en later bespreken
- Schoolteam tegen kinderen van de school (organisatie: commissie die bestaat uit leerlingen)
- Leraar speelt simultaan stellingen uit. Daarna op demobord laten zien
- Snelschaaksimultaan: sterke speler geeft simultaan aan vier tegenstanders, elk vijf minuten op de klok. Andere sterke speler geeft commentaar aan het publiek
- Op meerdere borden met klok gelijk tegen elkaar spelen (en ook nog noteren?)

Skype

- Communiceren via internet. Bijv. trainer en leerlingen of correspondentieschaak
- Zie handleidingen van Pascal Loosekoot (ook met gebruik playchessbord) op site www.schaakbond.nl of zie zijn site www.schaaktraining.nl

Snelschaken

- Toernooi(tje)
- Studentenschaak: begin met vijf minuten elk, bij winst een minuut minder.
- Schaken tegen de Beer: sterke speler twee minuten, tegenstander vijf minuten

Spelletjeskaarten

- Spelletjeskaart Chess Karate Kid (24 spelletjes met enkele stukken, zie databank schaaktraining op site www.schaaktalent.nl

Sportiviteit

- Discussie: Waarom is het dom om tegenstanders als kneus te betitelen (respect, onderschatting)

Spreekbeurten

- Over schaakboek uit bibliotheek
- Demonstratie Fritz geven
- Onderwerp naar keuze
- Verhaal over eigen schaakclub

Spreekwoorden

- Noem een spreekwoord en vertel wat het met schaken te maken heeft

Sprookjes

- Geschikt om beginselen schaken aan jonge kinderen te leren
- CD-rom SchaakMat, site Vuurboom

Stappenmethode

- Informatie www.stappenmethode.nl
- Elke les beginnen met vijf stellingen over een thema via digitaal bord (antwoorden noteren, punten verdienen)
- Bladjes laten oplossen (mix geschikt als niveau test)
- Aantal stellingen op blaadje door groepjes laten oplossen, leraar loopt rond

Stellingen uitspelen

- Thematische stellingen laten bestuderen door duo's, simultaan uitspelen, nadien uitleg
- Stellingenparcours: rijtje stellingen opzetten, laten oplossen, punten verdienen, uitleg
- Boeiende stellingen uit eigen ervaring leraar of leerlingen

Strategie

- Discussie: hoe maak je een plan (elementen: doel, middelen, methode, obstakels, materiaal, ruimte, tijd)

Studies

- Site Afek
- Site Harold van der Heijden
- Discussie: welke functies dient dat? (plezier, creativiteit, rekenen)
- Baby studies
- Voorbeelden Pogosjanc, Mitrofanov

Stukken opzetten

- Met stopwatch: hoe lang doe je er over de stukken goed op te zetten
- Variant: hoeveel stukken kun je op elkaar zetten

Tactiek

- Site Ideachess.com
- Stappenmethode
- Chess Tutor
- Site Emerald
- Mat-in-1-generator Kidchess
- Iedereen kind levert één diagram aan uit zijn competitiepartij
- Zie overzicht Analysevragenlijst. Oefening maak bij elementen in groepje stellingen met diagrammengenerator (zie databank site Schaaktalent).
- Boekje How to beat your dad
- Google op trefwoord

Thema's bespreken

- Stellingen met voorbeelden maken
- Zie bijv. trefwoorden in boek 'Schaaktalent ontwikkelen': schwindel, tussenzet, zwickmühle, restbild
- N.a.v. een toren of pion: zie boeken Afek/Böhm voor voorbeelden
- Creativiteit, zie boekje 'Creatief Toernooi'
- Offers (bijv. zie boek Vukovic)
- Aanval via h-lijn
- Gambieten
- Slaan op f7

Toernooien

- Toernooien deelname individueel
- Toernooien deelname met schoolteams

Video's kijken

- Lang leve de koningin
- Iedereen kan schaken
- Chess Fever
- Knights of the South Bronx
- Searching for Bobby Fischer
- Zie video's op site www.chesscafe.com
- KVDC video's (o.a. trainingen Dvoretzky en Joesoepov)
- Zie voor links www.schaaktalent.nl

Video's maken, reportage

- Filmpjes met fototoestel, uploaden via YouTube
- Bewerken via CamStudio
- Reportage in de klas: kinderen die aan toernooi hebben meegedaan interviewen, iedereen mag vragen stellen en de docent (of een leerling) legt dit in een filmpje vast
- Kinderen maken instructiefilmpjes over tactische motieven, eindspelen of openingsvallen. Ze tonen deze op een bord en leggen dat met de webcam van hun laptop op video vast

Voetbalwedstrijd

- Twee kinderen spelen snelschaak, rest kijkt toe en moedigt aan via suggesties, leraar noteert partij, daarna gezamenlijk bespreken
- Eventueel filmpje van maken en met analyse via Camstudio bewerken en publiceren

Vereniging

- Kinderen laten vertellen hoe het op hun vereniging gaat

Voorlezen

- Vooral voor jongere kinderen. Docent leest voor uit boek of van sites (Oom Jan leert zijn neefje schaken, Weinstein, Vuurboom enz.) en zet af en toe een stelling op demobord

Vrij schaken

- Aan eind les mag iedereen zelf iets doen op schaakgebied (tekening, partij spelen, laptop, enz.). Schaken als een speeltuin, met veel mogelijkheden. Docent loopt rond en maak praatjes

Vuistregels (schaaktechnisch)

- Wat zijn schaaktechnische vuistregels en wat is het nut er van?
- Noem er aantal in groep
- Houd een overzicht bij (met voorbeelddiagrammen, bijv. database in Fritz)
- Bijvoorbeeld omkeerregel stukken, pion naar midden slaan

Vuistregels (psychologisch)

- Wat zijn psychologische vuistregels en wat is het nut er van?
- Noem er aantal in de groep
- Houd een overzicht bij (met voorbeelddiagrammen, bijv. database in Fritz)
- Bijvoorbeeld: hoe ga je om met een veelheid aan mogelijkheden?

Wedstrijdschaak uitleg

- Werking klok
- Hoe noteer je
- Zwitsers systeem

Zelf training geven

- Aantal leerlingen bereidt zelf een onderwerp voor en geeft vijf minuten training
- Feedback andere leerlingen en docent op presentatie

Zelfstudie

- Tips wat te doen, studieprogramma maken, verslag in dagboek
- Suggesties zie schoolsite Leonardo Ede e.o., schaakkranten en links op site www.schaaktalent.nl
- Suggesties zie tekst en film interview GM Artur Joesoepov op site www.schaaktalent.nl
- Cdrom aan leerlingen geven met pgn-bestanden, filmpjes, enz.